

KOŁA KRUCJATY EUCHARYSTYCZNEJ PROWADZONE PRZEZ OO. BERNARDYNÓW W ŚWIETLE ZACHOWANYCH KRONIK KRUCJATY

Papież Pius X wielokrotnie apelował do dzieci i młodzieży o częste przyjmowanie Komunii św., adorację Jezusa ukrytego w Najświętszym Sakramencie oraz oparcie swojego życia na fundamencie Eucharystii. Choć te wezwania spotkały się z pozytywnym odzewem młodych to jednak aktywność ta miała charakter nieusystematyzowany. Podczas Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego, który odbył się w Lourdes, w lipcu 1914 r., zrodziła się idea pewnej formalizacji tego zrywu. postanowiono założyć ogólnoswiatową organizację, w której młodzi chrześcijanie poprzez stały kontakt z Jezusem Eucharystycznym mogliby wzrastać i doskonalić się duchowo. Oficjalne erygowanie Krucjaty Eucharystycznej, bo taką nazwę wybrano dla nowego ruchu, nastąpiło w Bordeaux, w listopadzie 1915 roku. Dokonał tego miejscowy arcybiskup, kardynał Pierre-Paulin Andrieu. Opiekę duchową nad Krucjatą objęli jezuici. Pierwszym zwierzchnikiem został Albert Besseres SJ, zarazem dyrektor Apostolstwa Modlitwy. Krucjata Eucharystyczna oparła więc swą działalność na strukturach organizacyjnych tego stowarzyszenia. Nowe dzieło zaczęło bardzo szybko rozprzestrzeniać się, początkowo w Europie, a od lat 30-tych XX w. również na innych kontynentach.

W 1930 r. do organizacji należało już ok. 2 mln osób, z czego najwięcej we Francji (250 tys.) i Belgii (200 tys.). Do 1939 r. liczba ta podwoiła się. W 1960 r. Krucjatę Eucharystyczną przekształcono w Eucharystyczny Ruch Młodych. Obecnie Ruch liczy ok. 3 mln członków na całym świecie¹.

¹ B. Topij-Stempińska, *Działalność edukacyjna Krucjaty Eucharystycznej w Polsce międzywojennej*, Kraków 2009, s. 46-49.

Na polski grunt idee Krucjaty przeszczepiła Urszula Ledóchowska. Podczas pobytu w Rzymie w 1920 r. spotkała się m. in. z Albertem Besserem, który przedstawił Jej główne założenia organizacji. Pięć lat później, dzięki zabiegom przyszej świętej, powstało pierwsze w Polsce koło Krucjaty w Lubocześnicy pod Pniewami. Do organizacji zostało wówczas przyjętych 17 chłopców, uczniów Małego Kolegium prowadzonego przez siostry Urszulanki od Serca Jezusa Konającego (zgrupowanie założone przez U. Ledóchowską)².

W ciągu kolejnych kilku lat powstały kolejne jednostki Krucjaty m.in. w Katowicach, Krakowie, Lwowie, Łodzi, Brześciu nad Bugiem. W 1933 r. Krucjata liczyła ok. 400 placówek, a pod koniec 1937 r. działały już 2192 placówki gromadząc 185 450 członków. Najwięcej kół założono w diecezjach: wileńskiej (284) i przemyskiej (238). Zakładano też koła wśród Polonii np. w Salauminas (Francja) i Buffalo (USA)³.

W ramach Rycerstwa Jezusowego (inna nazwa Krucjaty) wydawano też czasopisma: „Hostia”, „Orędowniczek Eucharystyczny” a także „Młody las”. Początkowo placówki powstawały przy parafiach. Cały czas dążono jednak, aby tę działalność rozszerzyć również na teren szkół. Dzięki usilnym staraniom zwierzchników organizacji wspieranych przez prymasa Hlonda, władze oświatowe wydały zgodę na działalność Krucjaty na terenie placówek szkolnych.

Rycerstwu Jezusowemu przewodniczył sam papież. Do niego należało wyznaczanie intencji miesięcznych i misyjnych. Na poziomie diecezji funkcje zwierzchnika pełnił dyrektor diecezjalny, który jako jedyny mógł erygować nowe koła i mianować dyrektorów lokalnych czyli księży opiekunów. Ci ostatni mieli do pomocy kierowników koła Krucjaty. Od kierowników wymagano nie tylko wzorowej postawy etycznej, ale też kreatywności potrzebnej do organizacji zarówno zgromadzeń modlitewnych np. adoracji jak i spotkań o charakterze rozrywkowym np. przedstawień czy zabaw. Co roku powoływano zarząd koła Krucjaty złożony z samych dzieci i młodzieży. Zamysł był taki, aby Krucjaci uczyli się odpowiedzialności za samych siebie i za

² Tamże, s. 50.

³ *Sprawozdania*, [w:] „Hostia”, dwumiesięcznik poświęcony szerzeniu Krucjaty Eucharystycznej wśród młodzieży szkolnej, r. 5(1929), nr 1, s. 27-30; „Hostia” r. 5(1929), nr 2, s. 56-59; „Hostia” r. 10(1934), nr 3, s. 81; „Hostia” r. 13(1937), nr 2, s. 75; *Ogólne zestawienie kół Krucjaty w Polsce*, [w:] „Hostia” r. 13(1937), nr 6, s. 210.

innych i samodzielności w podejmowaniu decyzji. Członkami Rycerstwa Jezusowego mogły być osoby w wieku szkolnym (7-15). Po ukończeniu 15 lat należało opuścić organizację i zasilić grono innego stowarzyszenia katolickiego np. Sodalicji Mariańskiej⁴.

Fundamentem formacji religijnej i duchowej była Eucharystia. Krzyżowców zachęcano do częstej Komunii świętej (w przypadku przeszkody, do komunii duchowej). Członkowie Krucjaty brali udział w comiesięcznych adoracjach Najświętszego Sakramentu. Droga do Jezusa Eucharystycznego wiodła poprzez kult Jego Boskiego Serca. W czerwcu młodzi Krucjaci uczęszczali na nabożeństwa czerwcowe. Przy modlitwie porannej zobowiązani byli do odmawiania modlitwy *O Boskie serce Jezusa*. Ważny element formacji religijnej stanowił, przybierający wieloraką postać, kult maryjny. Z jednej strony miał on charakter bierny. Młodzież uczestniczyła w przedstawieniach, akademiach czy projekcjach filmów poświęconych życiu Bogarodzicy. Podczas spotkań uczono wierszy i pieśni opiewających chwałę Maryi. Poza uczestnictwem w nabożeństwach majowych i październikowych zachęcano krzyżowców do codziennej refleksji nad świętością Najświętszej Panny. Przede wszystkim jednak młodzi ludzie mieli w życiu codziennym naśladować cnoty Matki Zbawiciela i być Jej świadkami w swoim otoczeniu⁵.

Ciekawy element formacji duchowej stanowił „Skarbiec ofiarok dla Serca Pana Jezusa”. Był to rodzaj formularza do którego dzieci i młodzież wpisywały wypełnione praktyki religijne (szczególnie te nadobowiązkowe), dobre uczynki lub też drobne umartwienia. Formularze te wysyłano do „Orędowniczka Eucharystycznego, a finalnie przekazywano je papieżowi. Inicjatywa ta pomagała uczestnikom w systematycznej pracy nad sobą, uczyła pokory i uświadamiała własną grzeszność i ograniczoność.

W polskiej rzeczywistości doszedł jeszcze jeden aspekt formacji. Chodziło o wychowanie obywatelskie i patriotyczne. Po odzyskaniu niepodległości w sytuacji rodzącej się państwowości zrodziła się potrzeba wykształcenia przyszłych elit zarówno katolicko-społecznych jak i politycznych. Bardzo ważną rzeczą było poznanie dziejów własnego narodu. Historia Polski stała się więc tematem pogadarek, odczytów (w trakcie zebrań), czy przedstawień czy akademii. W ramach

⁴ B. Topij - Stępińska, s. 78-80; „Głos Eucharystyczny” r. 13 (1938) nr 6.

⁵ B. Topij - Stępińska, s. 129-130, 133-134, 140.

powyższych przedstawiano sylwetki wybitnych postaci takich jak: Władysław Jagiełło, Jan III Sobieski, Ignacy Paderewski i Józef Piłsudski. Przywoływano wielkie wydarzenia historyczne: Bitwa pod Grunwaldem, Wiktoria Wiedeńska czy Konstytucja 3 maja. Formacja patriotyczna nie ograniczała się jednak tylko do eksponowania minionych wydarzeń. Starano się uczulać uczestników Krucjaty na aktualną sytuację w kraju. Krucjaci brali udział we Mszach za Ojczyznę, powierzali Bogu losy Rzeczypospolitej w zbiorowych adoracjach i prywatnych modlitwach.

W „Orędowniczku” i „Hostii” ukazywano piękno polskiego krajobrazu oraz zachęcano do pielęgnowania polskiej tradycji związanej szczególnie ze świętami religijnymi (Boże Narodzenie, Wielkanoc, Zielone Świąta)⁶.

Zachowane kroniki i inne archiwalia nie pozwalają na pełną ocenę duchowych skutków omawianego dzieła natomiast stanowią ciekawy obraz działalności Kół Krucjaty Eucharystycznej. W przejrzysty sposób pokazują ich genezę oraz kwestie organizacyjne.

Bezpośrednim asumptem do założenia Krucjaty Eucharystycznej w Piotrkowie Trybunalskim był list pasterski biskupa łódzkiego Wincen- tego Tymienieckiego z dn. 21 stycznia 1931 roku. Hierarcha skierował w nim do miejscowych duszpasterzy następujące słowa: *Dopuszcie dzieciętom przyjść do mnie* oto gorące pragnienie ukochanego Zbawiciela. Rozumiejąc jego znaczenie i doniosły wpływ na urobienie młodocianych serduszek oraz pragnąc całym sercem wychować młode pokolenie na dobrych obywateli Kościoła Świętego i Ojczyzny ukochanej już od młodocianego wieku winniśmy rozpocząć kształcenie katolików czynu. Krucjata Eucharystyczna czyli Rycerstwo Chrystusowe, tak pięknie i głęboko zapuszczają swe korzenie organizacyjne na ziemiach polskich, przez szczególniejsza cześć i miłość do Najświętszego Sakramentu pragnie spełnić wolę Zbawiciela oraz obowiązek narodowy. Pragnie ona podać i ułatwić dzieciom sposób duchowego urobienia swego serca na tle eucharystycznym przy pomocy nabożeństwa do Najświętszego Serca Jezusa, a przez to jak głosi jej statut, przygotować i otworzyć młodociane zastępy do katolickich związków starszej młodzieży.(...) Gorąco pragnę aby w każdej parafii istniała organizacja Krucjaty Eucharystycznej. Niechaj nauczający zasad wiary świętej

⁶ Tamże, s. 156-159.

zaprowadzą ją już w szkołach powszechnych, a w ścisłym porozumieniu z Księdzem Proboszczem parafii, do której szkoła należy, niechaj rozwijają pracę zbawienną nad tymi, których Bóg ich pieczy powierzył. Niechaj także Księża Prefekci zaprowadzą Krucjatę Eucharystyczną w niższych klasach szkół średnich jako przygotowanie młodszych uczniów i uczennic do życia sodalicyjnego. Żywią głęboką nadzieję, e wszyscy ,którzy doceniają znaczenie wychowania dziatwy, dołożą też swą rękę do tego zbożnego dzieła (...) ⁷.

W ramach Diecezjalnego Sekretariatu Akcji Katolickiej wydzielono Sekcję Akcji Katolickiej zajmującą się młodzieżą szkolną. Na czele sekcji stanął ks. Antoni Kuczyński. Został on zarazem Dyrektorem Diecezjalnym Krucjaty Eucharystycznej, natomiast na sekretarza wybrano ks. Rocha Łaskiego.

Dokładnie miesiąc po opublikowanie listu pasterskiego łódzkiego ordynariusza, w kościele OO. Bernardynów w Piotrkowie Trybunalskim dokonano uroczystej inauguracji Krucjaty Eucharystycznej przy szkole powszechnej nr 3 im. św. Kazimierza. Uroczystość rozpoczęła się o godz. 17. Do licznie zgromadzonej młodzieży przemówił prefekt szkół powszechnych w Piotrkowie, a zarazem opiekun Krucjaty o. Franciszek Salezy Majewski OFM. Następnie odbyło się uroczyste ślubowanie, a po nim nabożeństwo do Najświętszego Serca Pana Jezusa. Patronem tejże Krucjaty został św. Antoni Padewski ⁸.

Podczas pierwszego zebrania, które odbyło się prawdopodobnie we wrześniu 1931 wybrano prezesa-sekretarza Krucjaty, którym został Józef Pawlikowski a także zelatorów w osobach: Stanisław Wściubiak – kl. VI, Józef Krzyżanowski – kl. V, Zdzisław Makowski – kl. Vb, Antoni Rajkiewicz – kl. IV.

W roku szkolnym 1932/1933 odbyło się osiem zebrań zarządu. Stanisław Wściubiak został mianowany prezesem, a funkcję zelatorów objęli: Henryk Lareckin – kl. III, Czesław Kulbat – kl. IV, Tadeusz Sidowski – kl. V, Bonifacy Kluska – kl. Vb.

⁷ Archiwum Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie (dalej: APBK), rkps VIII-22: Kronika Krucjaty Eucharystycznej przy Szkole Powszechnej im. Św. Kazimierza królewicza 1931-1936; APBK, rkps RGP-f-12: Akta Urzędu Prowincjalnego Bernardynów 1806-1949, s. 685-686.

⁸ APBK, rkps VIII-22: Kronika Krucjaty Eucharystycznej, s. 7.

1 października 1933 kolejne zebranie wyborcze zaszczylicili swą obecnością: o. Franciszek Majewski oraz katechetka R. Nowakowska. Józef Pawlikowski ponownie otrzymał funkcję prezesa, a jego zastępcą został Zdzisław Makowski. Funkcję sekretarza objął Bonifacy Kluska, zaś skarbnika Tadeusz Misztela. Zebrania miesięczne odbywały się w I niedzielę miesiąca⁹.

W 1933 r, staraniem o. Majewskiego, wykonano i poświęcono sztandar Krucjaty. Podczas zebrania wyborczego 30 IX 1934 funkcję prezesa powierzono Czesławowi Kasprzyckiemu, a stanowisko sekretarza Mieczysławowi Lutce. Kolejnym prezesem wybranym 6 X 1935 roku został Kazimierz Biernat.

Ostatnie, odnotowane w kronikach, zebranie wyborcze miało miejsce 6 IX 1936 r.¹⁰. Na prezesa nominowano Jerzy Chmielewskiego, a funkcję sekretarza powierzono Węglewskiemu.

Poniższa tabelka przedstawia stan osobowy Rycerstwa Jezusowego w kolejnych latach:

Tab. 1 Stan osobowy Rycerstwa Jezusowego w latach 1931-1935

Rok	Kandydaci	Rycerze
1931	128	2
1932		33
1935	91	
1936	30	
1937	24	
1938	70	38

Źródło: APBK, rkps VIII-57: Złota Księga Rycerstwa Jezusowego czyli Krucjaty Eucharystycznej pod wezwaniem św. Kazimierza w Piotrkowie Trybunalskim 1931-1938.

Szczątkowe informacje dotyczące praktyk religijnych wskazują na udział członków Rycerstwa Jezusowego w comiesięcznych adoracjach w kościele PP. Dominikanek¹¹. Można jednak przypuszczać, że zgodnie z założeniami tej organizacji udział dzieci i młodzieży w Eucharystii jak i w indywidualnych adoracjach był dość częsty.

⁹ Tamże, s. 12-13.

¹⁰ Tamże, s. 16.

¹¹ Tamże, s. 15.

Nieco więcej informacji, znajdujących się w kronice Krucjaty, dotyczy działalności kulturalno-społecznej na przykład 20 XI 1932 r. rycerze zorganizowali akademię ku czci św. Stanisława Kostki, a 27 X 1935 r., na terenie szkoły im. Św. Kazimierza, odbyła się akademie ku czci Chrystusa Króla. W programie akademii znalazły się: przemówienie ks. prefekta, uroczyste pieśni i wiersze ku czci Chrystusa Króla.

W okresie świąt wystawiano jasełka z których dochód przeznaczano na cele charytatywne. Na początku 1936 r., z inicjatywy o. Majewskiego, przy szkole im św. Kazimierza otwarto bibliotekę Krucjaty. Księgozbiór obejmował wówczas 27 pozycji.

21 grudnia 1933 założono Krucjatę przy szkole powszechnej nr 4 im. św. Kingi¹². Była to placówka przeznaczona dla dziewcząt. Uroczystość inauguracyjna miała podobny przebieg jak w przypadku, powstałego dwa lata wcześniej, koła przy szkole im. św. Kazimierza¹³. Liczebność koła Krucjaty przedstawiono w tabeli nr 2.

Tab. 2 Liczba członków koła Krucjaty

Rok przyjęcia	Aspirantki	Rycerki
1933	59	
1934	8	
1936	195	107
1938	104	60

Źródło: APBK, rkps VIII-58: Złota Księga Krucjaty Eucharystycznej przy Szkole powszechnej im. św. Kingi w Piotrkowie Trybunalskim 1933-1938.

¹² A. Felchner, J. Majchrzyk-Mikuła, T. Matuszak, A. Piasta, *Z dziejów piotrkowskiej oświaty (od czasów Księstwa Warszawskiego do wybuchu II wojny światowej). Wybór dokumentów z zasobu Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim*, Piotrków Trybunalski 2011, s. 421; A. Warchulska, *Piotrków Trybunalski -między wojnami. Opowieść o życiu miasta 1918-1939*, Łódź-Piotrków Trybunalski 2012, s. 55.

¹³ APBK, rkps VIII-59: Kronika Krucjaty Eucharystycznej Szkoły Powszechnej im. św. Kingi 1933-1939, s. 3-5.

Koło podzielone było na 8 zastępów liczących od kilkunastu do dwudziestu kilku członków¹⁴. Zebrania zastępów odbywały się kilka razy w tygodniu. Czytano wtedy Orędowniczek Eucharystyczny oraz żywoty świętych, analizowano hasła i hymn Krucjaty, młodsze dzieci uczono wierszy i pieśni religijnych. Poza tym raz w miesiącu miało miejsce zebranie ogólne na którym m. in. omawiano program pracy duchowej na kolejny miesiąc. Przykładowo w roku szkolnym 1937/38 kładziono nacisk na następujące zagadnienia:

- wrzesień – *nie opuszczaj porannej i wieczornej modlitwy,*
- październik – *zachowaj się pobożnie w kościele,*
- listopad – *czystość myśli, słów i lektury,*
- grudzień – *uczynność,*
- styczeń – *posłuszeństwo rodzicom i przełożonym,*
- luty – *pilność w nauce i obowiązkach szkolnych,*
- marzec – *sprawiaj radość rodzicom i przełożonym,*
- kwiecień – *kochaj prawdomówność,*
- maj – *popieraj prasę katolicką,*
- czerwiec – *Najświętsze Serce Jezusa.*

W kolejnym roku szkolnym zachęcano do ofiarności i poświęcenia:

- wrzesień – *bądź ofiarny dla Pana Jezusa,*
- październik – *bądź ofiarny na wzór Matki Bożej,*
- listopad – *bądź ofiarny dla dusz czyścowych,*
- grudzień – *bądź ofiarny dla Dzieciątka Jezus,*
- styczeń – *bądź ofiarny dla rodziców,*
- luty – *bądź ofiarny dla Kościoła*
- marzec – *bądź ofiarny dla grzeszników,*
- kwiecień – *bądź ofiarny dla kolegów,*
- maj – *bądź ofiarny dla Ojczyzny,*
- czerwiec – *bądź ofiarny dla Serca Jezusowego*¹⁵.

¹⁴ Tamże, s. 9-11.

¹⁵ Tamże, s. 17.

W powyższych programach widać wyraźnie wieloaspektowość formacji prowadzonej w ramach Krucjaty. Stawia się tu nacisk na częste praktyki religijne, ale również na miłość bliźniego, szczególnie rodziców i przełożonych, a także konieczność pracy i poświęcenia dla Ojczyzny.

Młodzież wykazywała się aktywnością również na niwie kulturalnej. Przykładem może tu być *Poranek* zorganizowany 13 II 1938 z okazji 16-lecia pontyfikatu Piusa XI. Na jego program złożyły się: przemówienie o. Salezego Majewskiego, okolicznościowe wiersze oraz występ chóru dziecięcego p.t. „Rzymskie Dzwony”.

Miesiąc wcześniej, na terenie szkoły im. Św. Kingi wystawiono trzy komedie dla dzieci: „Jak się Pietrek dostał do nieba”, „Z igły widły”, „Defilada bajek”. Dochód z tych przedstawień został przeznaczony na bibliotekę krucjacką¹⁶.

W marcu 1937 r. podczas rekolekcji w szkole im. św. Zofii we Lwowie, o. Fidelis Kędziński ogłosił powstanie Koła Krucjaty Eucharystycznej przy tamtejszym kościele oo. Bernardynów. Pierwsze zebranie odbyło się 7 marca 1936 r w rozmównicy klasztornej. Wzięło w nim udział sześć dziewcząt: Janina Chomieniec – kl. VI, Józefa Jurczyżyn – kl. VI, Krzysztofa Różańska, Zofia Struczak. Funkcję kierowniczkę Koła powierzono Stanisławie Łukaszewskiej. Jej następczynią w styczniu 1938 r. została Helena Jakubsche – uczennica klasy I licealnej zakładu Sacre Coer. Na patronkę Krucjaty wybrano św. Teresę od Dzieciątka Jezus¹⁷.

18 maja 1937 r. ks. Stanisław Cisek SJ dyrektor diecezjalny Krucjaty Eucharystycznej wydał dekret założenia tejże organizacji przy kościele św. Andrzeja we Lwowie.

W kwietniu 1939 r. nastąpiło uroczyste poświęcenie sztandaru Rycerstwa Jezusowego, w którym wzięli liczny udział przedstawiciele innych organizacji katolickich m. in. Sodalicji Mariańskiej, Akcji Katolickiej czy III Zakonu św. Franciszka. Zwracając się do zebranych bp Baziak zachęcał do wcielania w życie codzienne 4 zasad Krucjaty: *Módl się, przyjmuj Komunię świętą, bądź ofiarnym bądź Apostołem*¹⁸.

¹⁶ Tamże, s.15.

¹⁷ APBK, rkps XXII-h-12: Kronika Eucharystycznej Krucjaty Dzieci (młodzieży żeńskiej cz. rycerek) przy parafii OO. Bernardynów we Lwowie 1937-1942, s. 10.

¹⁸ *Eucharystyczna Krucjata Dzieci przy kościele OO. Bernardynów we Lwowie*, [w:] „Dzwonek III Zakonu”, r. 54 (1939), nr 6, s. 184-186.

Ilustracja 1. Koło Krucjaty Eucharystycznej Dziewcząt przy kościele św. Andrzeja we Lwowie wraz ze swym opiekunem o. Fidelisem Kędzierskim (ok 1938 r.)

Nie zachowała się Złota Księga, więc nie można podać pełnego stanu osobowego lwowskiej organizacji w poszczególnych latach. Dostępne informacje pozwalają w przybliżeniu określić ilość uczestników Krucjaty. W marcu 1938 r. liczyła ona 46 dziewczynek (prawdopodobnie większość z nich była aspirantkami). W związku z tym utworzono dwa hufce: starszy i młodszy (hufce podzielono również na 4 zastępy)¹⁹. W październiku i grudniu tegoż roku 12 aspirantek (I stopień wtajemniczenia) zostało pasowanych na kandydatki (II stopień wtajemniczenia).

W 1940 r. grono kandydatów 8 chłopców i 6 dziewczynek, zaś 3 dziewczęta i 1 chłopiec zostało pasowanych na rycerzy (III stopień wtajemniczenia). Nie jest znana liczba wszystkich chłopców, którzy należeli do omawianej organizacji. Należy również nadmienić, że o. Kędzierski nie notował osób, które odeszły z Krucjaty. O. Fidelis Kędzierski założył również Seniorat Rycerek dla dziewcząt, które ukończyły już 15 lat, a więc zgodnie z regulaminem Krucjaty musiały

¹⁹ APBK, rkps XXII-h-12: Kronika Eucharystycznej Krucjaty Dzieci, s. 18.

opuścić jej szeregi. W ramach senioratu dziewczęta przygotowywały się do działalności w Sodalicii Mariańskiej²⁰.

Rytm życia religijnego uczestników Rycerstwa Jezusowego wyznaczały comiesięczne adoracje Najświętszego Sakramentu w kościele św. Andrzeja (pierwsza sobota miesiąca), adoracje podczas Triduum Paschalnego, nabożeństwa majowe, czerwcowe i październikowe. W styczniu 1939 r. zawiązano Żywy Różaniec wśród Krucjaty Eucharystycznej chłopców. W maju tegoż roku dzieci odpowiedziały na apel papieża Piusa XII o modlitwę o pokój biorąc udział w majówkach i codziennie przyjmując Komunię świętą. Wybuch wojny nie przerwał działalności Krucjaty, zintensyfikowano natomiast modlitwy i ofiary w intencji wolności Polski. Znakiem czasu był opłatek zorganizowany w 1941 r. w zawałonej zakrystii kościoła św. Andrzeja.

Rycerstwo prowadziło również formację duchową. Co miesiąc wyznaczano temat pracy nad własnym charakterem np. w kwietniu i maju 1938 r. młodzież miała skupić się na wyrabianiu w sobie prawdomówności, cierpliwości oraz dobroci. W maju 1940 r. pracowano nad unikaniem kłótni. Ojciec Kędzierski wprowadził również w marcu 1940 *Godzinę dobrego wychowania*. Były to spotkania, na których uczono dzieci i młodzież odpowiednich manier zarówno w domu rodzinnym, szkole jak i na ulicy czy w kościele. Wyróżniono sześć zasad dobrego wychowania: uprzejmość, skromność, dyskrecja, słowność, opanowanie, prostota²¹.

Krucjata podejmowała również działalność kulturalno-społeczną. W okresie Bożego Narodzenia wystawiano jasełka, z których dochód przeznaczano na cele charytatywne. Organizowano również inne spektakle. W grudniu 1936 w auli Zakładu Nauk Olgi Filippi-Żychowiczowej odbyły się dwa przedstawienia: „św. German” raz „Potęga Matki Boskiej Częstochowskiej”. W kwietniu 1937 roku w sali Braci Szkolnych przy ul. Lelewela 9 powtórzono obydwa spektakle. W grudniu 1937 r. zorganizowano widowisko „Sieroce serca”. Młodzież urządziła też okoliczne akademie np. ku czci Maryi Królowej Korony Polski Maryi oraz Maryi Niepokalanie Poczętej.

Proces formacyjny we lwowskiej organizacji napotykał pewne trudności. Ojciec Kędzierski zwracał uwagę w kronice Rycerstwa na

²⁰ Tamże, s. 66-67.

²¹ Tamże, s. 64.

Ilustracja 2. Koło Krucjaty Eucharystycznej Chłopców przy kościele św. Andrzeja we Lwowie (1941 r.)

Ilustracja 3. Koło krucjaty Eucharystycznej przy kościele św. Andrzeja we Lwowie (październik 1941)

„brak ducha krucjackiego”. Część uczestników cechowała jedynie zewnętrzna pobożność. Chętnie uczestniczyli w uroczystych mszach, nabożeństwach, procesjach. Niewiele osób uczestniczyło we wspólnych Komuniach świętych oraz adoracjach. Zdarzały się przypadki, że nikt nie pojawiał się na comiesięcznych zebraniach. Dużą frekwencją cieszyły się przedstawienia, a także spotkania o charakterze rozrywkowym²². Nie był to problem dotyczący tylko lwowskiego koła Krucjaty. W podobnym duchu wypowiadała się s. Barbara Żulińska-polska, zmarłychwstanka, pedagog, wielki przyjaciel Rycerstwa Jezusowego²³. Sytuacja o wiele lepiej wyglądała w starszych hufcach zarówno pod względem duchowym jak i frekwencyjnym.

W marcu 1946 o. Fidelis Kędziński został przeniesiony do klasztoru krakowskiego. Postanowił kontynuować dzieło rozpoczęte we Lwowie. Miesiąc później powołał Krucjatę Eucharystyczną przy kościele św. Bernardyna. Rycerstwo zostało erygowane dekretem biskupa pomocniczego krakowskiego, a zarazem dyrektora diecezjalnego tejże organizacji, Stanisława Rosponda²⁴. Duży udział w jej rozwoju miały przybyłe ze Lwowa dwie kierowniczk: Maria Malinowska i Halina Klimczyk. Halina Klimczyk przywiozła sztandar tamtejszego rycerstwa. Krakowskie Koło zasiła też spora grupa dzieci i młodzieży żeńskiej przybyłej z miasta nad Pełtwią. Dlatego zdecydowanie lepiej (przynajmniej pod względem frekwencyjnym, w Krakowie, funkcjonowała Krucjata dziewcząt. Podstawowym problemem wśród chłopców, podobnie jak we Lwowie, była pobożność zewnętrzna i okazjonalna. Brakowało systematycznego uczestnictwa w praktykach religijnych oraz wytrwałej pracy nad sobą. To spowodowało, że Koło chłopców nie zdołało się odpowiednio rozwinąć²⁵.

Zebrania Rycerstwa odbywały się w rytmie comiesięcznym (zarząd) oraz cotygodniowym (ogół uczestników). Pierwsze wybory nowego zarządu dziewczynek przeprowadzono 14 III 1948 r. Prezesem została Kry-

²² Tamże, s. 22-23.

²³ B. Ż u l i Ń s k a, *Kilka uwag o prowadzeniu Krucjaty Eucharystycznej*, [w:] „Głos Eucharystyczny”, r. 15 (1932), nr 8, s. 147-150.

²⁴ APBK, rkps I-f-24: Kronika Koła Rycerek Krucjaty Eucharystycznej przy kościele OO. Bernardynów w Krakowie 1946/1947, s. 5; APBK, rkps I-a-6: Kronika klasztoru OO. Bernardynów w Krakowie 1941-1959, s. 57.

²⁵ APBK, rkps I-f-23: Kronika Krucjaty Eucharystycznej Dzieci (młodzieży męskiej) przy kościele OO. Bernardynów w Krakowie 1946-1947, s. 8-9.

styna Kociuban, sekretarką Alicja Arabska, a funkcję skarbniczki powierzono Grażynie Baratowicz. Ostatnie ogólne zebranie 11 IX 1949 r. Ojciec Kędzierski przewodniczył Rycerstwu do kwietnia 1949²⁶. Jego następcą został o. Konrad Kaniuka. Ostatnim akcentem działalności podwawelskiej Krucjaty było uroczyste przyjęcie 7 rycerek do grona Małych Apostolek, czyli najwyższego stopnia w tej organizacji. Zaszczytu tego dostały: Bandurska Maria, Bandurska Irena, Czubin Krystyna, Kociuban Alicja, Krzysiek Władysława, Motyka Maria i Synowiec Julia. Dokonało się to 25 IX 1949 przed głównym ołtarzem kościoła św. Bernardyna w Krakowie²⁷.

Krucjata gromadziła się w każdą drugą niedzielę miesiąca na wspólnej Mszy św., zaś w pierwszą sobotę odprawiano Godzinę świętą. Pewne novum stanowiło nabożeństwo do bł. Szymona odprawiane w każdy czwartek. W każdą niedzielę stycznia wystawiano jasełka, a dochód przeznaczano na cele charytatywne²⁸. W tabeli nr 3 przedstawiono stan personalny krakowskiej krucjaty w ciągu trzech lat jej działalności.

Tab. 3 Stan personalny Krucjaty Eucharystycznej w Krakowie w latach 1947-1949

Rok	Nowe przyjęcia		Ubytek	
	Chłopcy	Dziewczynki	Chłopcy	Dziewczynki
1947	-	14	-	1
1948	2	5	-	2
1949	1	-	1	-

Źródło: APBK, rkps I-f-25: Koło Krucjaty Eucharystycznej przy kościele OO. Bernardynów w Krakowie.

Niewiele informacji zachowało się na temat Koła Krucjaty Eucharystycznej działającego przy kościele OO. Bernardynów w Skępem. Zachowane dane obrazuje poniższa tabela.

²⁶ APBK, rkps I-f-25: Koło Krucjaty Eucharystycznej przy kościele OO. Bernardynów w Krakowie 1946-1949, s. 1.

²⁷ APBK, rkps I-f-24: Kronika Koła Rycerek Krucjaty Eucharystycznej, s. 62-63.

²⁸ Tamże, s. 15, 20.

Tab. 4 Stan personalny Krucjaty Eucharystycznej w Słkempem w latach 1935-1938

Rok	Członkowie	Zebrania
1935	77	6
1936	145	24
1937	136	24
1938	158	24

Źródło: APBK, rkps XIII-9: Akta różne klasztoru Bernardynów w Słkempem 1752-1945.

W jednym z numerów „Hostii” znajduje się wzmianka o oddziałach Krucjaty w Sokalu i Krystynopolu, ale nie znaleziono żadnych dokumentów archiwalnych opisujących wspomniane placówki²⁹.

Podsumowując należałoby stwierdzić, że powyższe omówienie ma charakter pewnego zarysu działalności Kół Krucjaty Eucharystycznej prowadzonych przez Bernardynów. Skupiono się w nim na kwestiach programowych zarówno od strony organizacyjnej jak i formacyjnej. Pokrótkce zostały przedstawione problemy natury duchowej (wychowawczej) z jakimi borykali się opiekunowie tego ruchu. W oparciu o zachowane archiwalia trudno przeprowadzić dogłębną analizę omawianego tematu. Kroniki, po części, były pisane przez dzieci, czego efektem jest pewna infantyliczacja czy może idealizacja wspomnianego tematu. Wskazanim byłoby kontynuowanie badań w tym kierunku, ale już nie pod kątem formalnym, ale duchowym. Chodziłoby o pokazanie, jakie efekty przyniosła formacja prowadzona w ramach krucjaty w dalszych losach jej członków, szczególnie w dorosłym życiu (także w sytuacjach ekstremalnych np. w doświadczeniach wojennych). Z racji upływu lat oraz pewnej delikatności materii takich badań nie obyłoby się bez pewnych trudności. Jednak nawet jakies przybliżone dane dotyczące wspomnianego zagadnienia stały by się ciekawym przyczynkiem do oceny jakości formacji prowadzonej w ramach organizacji katolickich.

²⁹ „Hostia”, r. 13 (1937) nr 4, s. 78.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Prowincji OO. Bernardynów

- RGP- f-12**, Akta Urzędu Prowincjalnego Bernardynów 1806-1949.
- I-a-6**, Kronika klasztoru OO. Bernardynów w Krakowie 1941-1959.
- I-f-23**, Kronika Krucjaty Eucharystycznej Dzieci (młodzieży męskiej) przy kościele OO. Bernardynów w Krakowie 1946-1947.
- I-f-24**, Kronika Koła Rycerek Krucjaty Eucharystycznej przy kościele OO. Bernardynów w Krakowie 1946/1947.
- I-f-25**, Koło Krucjaty Eucharystycznej przy kościele OO. Bernardynów w Krakowie 1946-1949.
- VIII-22**, Kronika Krucjaty Eucharystycznej przy Szkole Powszechnej im. św. Kazimierza Królewicza 1931-1936.
- VIII-57**, Złota Księga Rycerstwa Jezusowego czyli Krucjaty Eucharystycznej pod wezwaniem św. Kazimierza w Piotrkowie Trybunalskim. 1931-1938.
- VIII-59**, Kronika Krucjaty Eucharystycznej przy Szkole Powszechnej im. św. Kingi 1933-1939.
- XIII -9**, Akta różne klasztoru Bernardynów w Skępem 1752-1945.
- XXII-h-12**, Kronika Eucharystycznej Krucjaty Dzieci [Młodzieży Żeńskiej] przy parafii OO. Bernardynów we Lwowie 1937-1942.

Opracowania

- Eucharystyczna Krucjata Dzieci przy kościele OO. Bernardynów we Lwowie*, [w:] „Dzwonek III Zakonu”, r. 54 (1939) nr 6.
- Felchner A., Majchrzyk-Mikuła J., Matuszak T., Piasta A., *Z dziejów piotrkowskiej oświaty (od czasów Księstwa Warszawskiego do wybuchu II wojny światowej). Wybór dokumentów z zasobu Archiwum Państwowego W Piotrkowie Trybunalskim*, Piotrków Trybunalski 2011.
- Sprawozdania*, [w:] „Hostia” – dwumiesięcznik poświęcony szerzeniu Krucjaty Eucharystycznej wśród młodzieży szkolnej, r. 5 (1929), nr 1; r. 5 (1929), nr 2; r. 10 (1934), nr 3; r. 13 (1937) nr 2; r. 13 (1937) nr 4.
- Ogólne zestawienie Kół Krucjaty w Polsce*, [w:] „Hostia”, r. 13 (1937) nr 6.
- Topij-Stempińska B., *Działalność edukacyjna Krucjaty Eucharystycznej w Polsce międzywojennej*, Kraków 2009.
- Warchulska A., *Piotrków Trybunalski-między wojnami. Opowieść o życiu miasta 1918-1939*, Łódź-Piotrków Trybunalski 2012.
- Żulińska B., *Kilka uwag o prowadzeniu Krucjaty Eucharystycznej*, [w:] „Głos Eucharystyczny”, r. 15 (1932), nr 8.

PIOTR KAMIŃSKI

**EUCHARISTIC CRUSADE CIRCLES LED BY BERNARDINE FATHERS
IN THE LIGHT OF THE REMAINING CHRONICLES OF THE CRUSADE**

Abstract

The present article is devoted to the activity of the Eucharistic Crusade circles led by the Bernardine Fathers in the 1930s and the 1940s in Piotrków Trybunalski, Lvov, Cracow, Skępe, Krystynopol and Sokal. The organisation, brought to Poland by Urszula Ledóchowska in 1925, had the aim of spreading the Eucharistic cult among children and young people and – on the basis of this cult – conducting a comprehensive religious and social formation. The Crusade enjoyed a great popularity in inter-war Poland. Suffice it to mention that in 1933 there existed in Poland 400 circles, while only 4 years later there were already 2192 with 185450 members. Respective circles came into existence first at schools and later also at parishes.

The first circles to be taken into spiritual care by the Bernardine Fathers were: the Crusade Circle at St Casimir elementary school in Piotrków Trybunalski established in 1931 and the Circle at St Kinga elementary school, therein, established two years later. Its Guardian was Fr Franciszek Salezy Majewski OFM. A great propagator of the Knighthood of Jesus – another name of the organisation – was Fr Fidelis Kędzierski, the founder of the circles in Lvov (1936) and Cracow (1946). The other circles have not been adequately documented.

The remaining chronicles are a rich source material as far as the organisational structure of the circles is concerned, especially the activities and the composition of the management or the number of candidates in respective years. However, the lack of a small number of attempts at evaluating the attitudes of the participants of the Crusade by their superiors poses a certain problem and does not allow for a full evaluation of the formation's effects.

Translated by Hanna Rybkowska

